

ما از عدالت سهمی داریم
سازمان حقوق بشر ایران

سال پنجم شماره ۱۱۶

۱۰ بهمن ۱۳۹۸ / ۳۰ ژانویه ۲۰۲۰

حقوق ما

پرواز شماره ۷۵۲ اوکراین اینترنتی
مسافرائی که به مقصد نرسیدند

ما از عدالت سهمی داریم

دو هفته نامه الکترونیکی تخصصی حقوق بشر

صاحب امتیاز و مدیر مسئول: سازمان حقوق بشر ایران/ محمود امیری مقدم

سردبیر این شماره: مریم غفوری

تحریریه: احسان حسینزاده، سروناز رستگار

صفحه بندی: ماهور خوش قدم

تماس با مجله: mail@iranhr.net

حقوق ما در ویرایش مطالب آزاد است

یادداشت هایی که از روزنامه نگاران و اشخاص دریافت می شود نظر شخصی آنان است و دیدگاه مجله حقوق ما نیست

پرواز ۷۵۲؛ مقصر کیست؟

پرواز ۷۵۲؛ خطای انسانی یا قتل عمد؟

قوانین بین المللی و سرنگونی پرواز خط هوایی اوکراین ۷۵۲

پرواز ۷۵۲، مساله ای به نام غرامت

حقوق قربانیان هواپیمای اوکراینی

از صعود تا سقوط؛ حکایت پرواز ناتمام

۷۵۲

سروناز رستگار

به عین الاسد، ۱۶۰ کیلومتری بغداد، اصابت کرد. حمله موشکی دو ساعت طول کشید و تقریباً هر ۱۵ دقیقه یک موشک به این پایگاه اصابت کرد.

ساعت سه بامداد؛ نخستین اخبار در مورد برخاستن [هواپیماهای آمریکایی](#)^۲ از پایگاه‌های خود در امارات و عراق منتشر شد.

ساعت ۴:۴۵ بامداد؛ دستور مسافرگیری پرواز شماره ۷۵۱ هواپیمایی اوکراین به مقصد کی‌یف صادر شد. ۱۶۷ نفر مسافر به گیشه شرکت خدمات فرودگاهی سامان در ترمینال مراجعه کردند و تمامی آنها سوار هواپیما شدند.

ساعت ۵:۱۵ بامداد؛ تهران، فرودگاه امام خمینی - پرواز شماره ۷۵۲ هواپیمایی بین‌المللی اوکراین به مقصد کی‌یف با تاخیر مواجه شد. علت آن سنگینی هواپیما اعلام شد و خلبان دستور [تخلیه بار](#)^۴ اضافی مسافران را صادر کرد.^۵

ساعت ۶:۰۵؛ فرودگاه امام خمینی؛ هواپیما از محل پارک خود خارج و آماده پرواز شد.

ساعت ۶:۱۲؛ هواپیما از باند پروازی فرودگاه امام خمینی به پرواز درآمد.

ساعت ۶:۱۴؛ اپراتور پدافند با مواجهه با یک شی مشکوک در آسمان، تلاش کرد تا با مرکز عملیات امنیت یا SOC تماس بگیرد اما [موفق نشد](#)^۶.

ساعت ۶:۱۵؛ اپراتور پدافند تور، تصمیم به شلیک موشک به سمت این هواپیما گرفت و موشک به سمت هواپیما شلیک شد.

3. <https://tinyurl.com/ttvqvvt>
4. <https://tinyurl.com/ub42qt8>
5. <https://tinyurl.com/ub42qt8>
6. <https://tinyurl.com/utbws84>

بوئینگ ۷۳۷ شرکت هواپیمایی اوکراینی، گفت: «در صورتی که این حادثه به دلیل اصابت موشک بود، هواپیما در آسمان منفجر می‌شد اما آتش سوزی در قسمت موتور این هواپیما و تلاش ناموفق خلبان برای کنترل هواپیما منجر به سقوط و فوت تمام سرنشینان آن شد».

[ولودیمیر زلنسکی](#)^۲ رئیس جمهور اوکراین در اولین واکنش به سقوط هواپیمای بوئینگ ۷۳۷ متعلق به خطوط هوایی این کشور در حومه تهران تاکید کرد که «از انتشار تئوری‌های بی‌پایه و بدون مدرک در زمینه سقوط این هواپیما باید دوری کرد». او در عین حال دستور بازگشایی یک پرونده جنایی در این خصوص را صادر کرد.

[رضا جعفرزاده](#)^۳، سخنگوی سازمان هواپیمایی کشوری در پاسخ به این سوال که مسائلی که در زمینه آتش گرفتن هواپیما در حین پرواز در فضای مجازی منتشر می‌شود را تأیید می‌کنید یا

هواپیما به سمت راست منحرف و به سمت فرودگاه در حال ادامه مسیر بوده است.

ساعت ۶:۱۸؛ هواپیما از رادار اولیه محو شد. کنترلر رادار با توجه به از دست رفتن اطلاعات پرواز اوکراینی به دفعات خلبان را صدا کرد اما پاسخی دریافت نکرد.

ساعت ۶:۱۹؛ در شهریار، محمود آباد خلیج آباد، هواپیما سقوط کرد.

ساعت ۶:۴۷؛ ابتدا سایت خبری نوریوز در کانال تلگرامی خود خبر سقوط هواپیما را اعلام کرد.

تنها ساعتی پس از انتشار خبر سقوط هواپیمای اوکراینی در حوالی تهران، گمانه‌زنی‌ها در مورد دلیل سقوط این هواپیما آغاز شد.

[خبرگزاری ایرنا](#)^۱ به نقل از رئیس مرکز ارتباطات وزارت راه، آتش‌سوزی در قسمت موتور هواپیما را دلیل سقوط اعلام کرد. قاسم بی‌نیاز با رد «هر شایعه‌ای» در مورد اصابت موشک به

1. <https://tinyurl.com/rbh5g6s>

2. <https://tinyurl.com/svpbalg>
3. <https://tinyurl.com/sfwwmve>

آنچه از ثانیه‌های آغازین چهارشنبه ۱۸ دی‌ماه آغاز شد، به این سادگی‌ها به پایان نخواهد رسید. نزدیک ۸۰ ساعت شکل گرفتن این روایت طول کشید اما پایان‌بندی آن به عنوان یکی از مهم‌ترین وقایع سال ۱۳۹۸ به زودی رقم نخواهد خورد. بازخوانی آنچه از بامداد چهارشنبه ۱۸ دی‌ماه آغاز شد تا نیمه‌های روز شنبه ۲۱ دی‌ماه ادامه یافت کمک می‌کند تا فراموش نکنیم.

چهارشنبه ۱۸ دی

رسانه‌ها در ایران نوشتند که از ثانیه‌های ابتدای این روز بالاترین سطح آماده‌باش نظامی یعنی آماده‌باش ۳-۳ برای یک سامانه پدافندی جدید تعریف می‌شود. سامانه موشک‌های تور در بیدگانه، ۴۶ کیلومتری تهران؛ برای حفاظت از یکی از تاسیسات مهم سپاه پاسداران مستقر شدند.

ساعت ۱:۲۰ بامداد چهارشنبه؛ [عملیات انتقام](#)^۱ از قتل قاسم سلیمانی، فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران با رمز «یا زهرا» آغاز شد.

پنج روز پیشتر، ۱۳ دی‌ماه، قاسم سلیمانی در [حمله هوایی](#)^۲ به کاروان خودروی او و فرماندهان گروه حشد الشعبی در فرودگاه بغداد کشته شده بود. به گفته وزارت دفاع آمریکا دستور این حمله را دونالد ترامپ، رئیس جمهوری و فرمانده کل قوای این کشور صادر کرده است.

ساعت دو بامداد؛ اولین موشک ایران به پایگاه نیروهای آمریکایی

1. <https://tinyurl.com/vpsuk8x>
2. <https://www.bbc.com/persian/iran-50979264>

اما عصر همان روز، **حسن رضایی‌فر**^۵، رئیس کمیسیون بررسی سانحه سازمان هواپیمایی کشوری گفت موضوع سقوط هواپیمای اوکراینی به دلیل اصابت موشک یا عملکرد پدافند، در جلسه خاصی بررسی و در همان جلسه منتفی اعلام شد.

به گفته او طرح‌های پدافند کشور با شبکه پروازی هماهنگ عمل می‌کند و هیچ‌گونه ناهماهنگی وجود نداشته است. رضایی‌فر تأکید کرد «طرح موضوع برخورد موشک یا راکت به هواپیما نیز منتفی است، زیرا در این صورت هواپیما در همان لحظه منفجر می شد و قابلیت بازگشت نداشت؛ این درحالی است که خلبان پرواز با هدف کنترل و جلوگیری از سقوط درحال بازگشت به فرودگاه بوده است.»

رئیس کمیسیون بررسی سانحه سازمان هواپیمایی کشوری درباره انتشار عکسی از یک کلاهک موشک منتسب به محلی در اطراف سایت سانحه بوئینگ ۷۳۷ هم گفت: «این عکس را رد می‌کنیم، زیرا نخستین بار در یکی از سایت‌های خارجی و یک توثیت منتشر شد. به عنوان رئیس کمیسیون بررسی سانحه سازمان هواپیمایی کشوری در فضای مجازی، با منتشرکننده آن توئیتر صحبت کردم و آنها نیز در وب‌سایت خود به‌طور رسمی اعلام کردند که این عکس را از یک منبع غیرموثق گرفته بودند. در محل سانحه، هیچ قطعه‌ای از موشک پیدا نشده است.»

با این همه رئیس جمهور اوکراین بیکار نشست و ابتدا با بوریس جانسون، نخست وزیر بریتانیا صحبت کرد و با توجه به حضور اتباع بریتانیا در این پرواز از او خواست که کشورش در تحقیقات مشارکت کنند و بعد از آن با حسن روحانی، رئیس دولت جمهوری اسلامی، صحبت کرد.

سی‌بی‌اس، نیوزویک و خبرگزاری رویترز در **خبری کوتاه**^۶ به نقل از چند مقام آمریکایی که هویتشان مشخص نیست، نوشتند: «هواپیمای اوکراینی با موشک ساقط شده است.» آن‌ها گفتند که مقامات اطلاعاتی آمریکا توانسته‌اند رد مادون قرمز دو موشک شلیک شده را بزنند.

سه بعد از ظهر به وقت واشینگتن، **دونالد ترامپ**^۷ رئیس جمهور آمریکا هم در مورد سرنگونی هواپیما واکنش نشان داد و گفت مشکوک است که هواپیمای اوکراینی ساقط شده باشد. آقای ترامپ در جمع خبرنگاران گفت: «ممکن است کسی اشتباهی کرده باشد.»

ساعتی بعد اولین فیلم از لحظه اصابت موشک به هواپیما در یک کانال تلگرامی منتشر شد.

خیر؟ به ایسنا گفت: «هرگونه اظهارنظر درباره علت سانحه منوط به گزارش تیم بررسی سانحه‌ای است که در محل حضور دارند و به محض اینکه گزارشی در این زمینه به دست من برسد، آن را اطلاع‌سانی می‌کنیم.»

با همه این تکذیب‌ها، احتمال مورد اصابت قرار گرفتن موشک در شبکه‌های اجتماعی،همچنان مطرح بود. **ابوالفضل شکارچی**^۱، سخنگوی ارشد نیروهای مسلح در گفت‌وگو با خبرگزاری فارس گفت: «در حوزه جنگ روانی امروز باز آمریکایی‌ها تبلیغ کردند که هواپیمای اوکراینی مورد اصابت قرار گرفته است که این هم حرف مضحکی است.»

ابوالفضل شکارچی با تأکید بر اینکه شایعاتی که در خصوص این هواپیما مطرح می‌کنند کاملاً دروغ محض است و هیچ کارشناس نظامی و سیاسی این موضوع را تأیید نمی‌کند، افزود: «قطعا این موضوع توسط خط نفاق به نفع آمریکایی‌ها دنبال می‌شود و توطئه‌ای دیگر در حوزه جنگ روانی است.»

ساعات آغاز شب در ایران، **جاستین ترودو**^۲ نخست‌وزیر کانادا که ۶۳ تن از سرنشینان هواپیما شهروند کشورش بودند، در بیانیه‌ای اطمینان داد که کانادا در این زمینه پیگیر تحقیقات کامل برای روشن شدن دلایل سقوط خواهد شد. آقای ترودو گفت که برای تحقیقات در این زمینه کانادا با شرکای خود در تماس نزدیک است.

پیش از پایان روز، **گزارش اولیه**^۳ حادثه از سوی سازمان هواپیمایی کشوری منتشر شد.

براساس این گزارش، هواپیما دارای ۱۶۷ مسافر و ۹ نفر خدمه پروازی بوده که تمامی افراد در این سانحه جان خود را از دست دادند. ۱۴۶ نفر از مسافران دارای گذرنامه ایرانی، ۱۰ نفر دارای گذرنامه افغانستانی، ۵ نفر دارای گذرنامه کانادایی، چهار نفر دارای گذرنامه سوئدی و دو نفر دارای گذرنامه اکراینی و ۹ نفر خدمه پرواز، تبعه کشور اوکراین بودند. فهرست فوق، مربوط به گذرنامه‌ای است که مسافران با آن از مرز فرودگاهی جمهوری اسلامی ایران خارج شده‌اند.

پنج‌شنبه ۱۹ دی

بامداد پنج‌شنبه، ۱۹ دی، کارشناسان اوکراینی برای بررسی حادثه وارد تهران شدند و تنها ساعاتی بعد، **دبیر شورای امنیت اوکراین**^۴، فرضیه سقوط هواپیما به وسیله موشک تور روسی را به عنوان اولین فرضیه تیم اوکراینی مطرح کرد.

- https://tinyurl.com/r8vdmnz
- https://www.bbc.com/persian/iran-51029798
- https://tinyurl.com/se6uqsa
- https://tinyurl.com/wguwrw5

بلافاصله **حسام‌الدین آشنا**^۱، مشاور حسن روحانی در توییتی نوشت: «هشدار! به کارگزاران ایرانی‌تبار رسانه‌های فارسی‌زبان هشدار داده می‌شود از مشارکت در جنگ روانی مربوط به هواپیمای اوکراینی و همکاری با ایران‌ستیزان خودداری کنند.» این توییت با واکنش بسیاری از روزنامه‌نگاران و مدافعان آزادی رسانه‌ها مواجه شد. سازمان گزارشگران بدون مرز اظهارات حسام‌الدین آشنا را محکوم کرد.^۲

همان شب **علی عابدزاده**^۳، رئیس سازمان هواپیمایی کشوری با حضور در برنامه گفت‌وگوی ویژه خبری، فرضیه اصابت موشک به هواپیما را رد کرد اما هم‌زمان **جاستین ترودو**^۴، نخست وزیر کانادا رسماً ایران را به شلیک موشک به هواپیمای مسافربری متهم کرد. او اعلام کرد، منابع اطلاعاتی مختلفی دارد که مشخص می‌کنند، هواپیما با موشک ایرانی ساقط شده است.

ترودو همچنین گفت: «تحقیقات جامع بین‌المللی باید در محل حادثه انجام شود و مقامات ایرانی هم تا به این‌جا نشان داده‌اند که متوجه حساسیت این موضوع هستند.»

جمعه ۲۰ دی

نیمه شب، **سخنگوی دولت**^۵ بیانیه‌ای در رد ادعاهای آمریکا صادر کرد. در بند ۵ این بیانیه آمده‌بود: «امروز به روش کاملاً حساب‌شده و شناخته‌شده در عملیات روانی به نقل از یک منبع آگاه از پنتاگون که خواسته نامش فاش نشود خبر اصابت دو موشک به هواپیمای اوکراینی را با آب و تاب در رسانه‌ها منعکس کرده است. در آینده که مشخص شد این ادعای دروغ عاری از حقیقت است. هیچ کس مسئولیت این دروغ بزرگ را بر عهده نخواهد گرفت.»

دقایقی بعد عباس موسوی، سخنگوی وزارت خارجه نشان داد که آن شب بسیاری از اعضای دولت حسن روحانی بیدار مانده‌اند. در **بیانیه وزارت خارجه ایران**^۶، از نخست وزیر کانادا و هر دولتی که اطلاعاتی در این خصوص دارد درخواست شد که این اطلاعات را در اختیار کمیته بررسی سانحه قرار دهد.

به گفته علی ربیعی، سخنگوی دولت جمهوری اسلامی، صبح جمعه نتیجه تحقیقات ستاد کل نیروهای مسلح به پایان رسیده و مشخص شده که موشک توسط واحد پدافندی سپاه به هواپیما شلیک شده است.

- https://twitter.com/hesamodin1/status/1215335614540918784?s=20
- https://twitter.com/RSF_persan/status/1215388209200488448
- https://tinyurl.com/qpz6myc
- https://tinyurl.com/yx8dy7e2
- https://tinyurl.com/t97msfx
- https://tinyurl.com/r4kdpwl

حدود ساعت ۴ بعد از ظهر وزیر امور خارجه **اوکراین**^۷ اعلام کرد اطلاعات مهمی را در خصوص این سانحه از آمریکا دریافت کرده است. هم‌زمان خبر رسید که حسن روحانی از نتیجه تحقیقات ستاد کل نیروهای مسلح مطلع شد و دستور برگزاری جلسه فوری شورای عالی امنیت ملی را صادر کرد.

علی ربیعی^۸، سخنگوی دولت جمهوری اسلامی در نشست خبری روز دوشنبه ۲۳ دی خود تأکید کرد: «هیچ یک از مقامات دولت از جمله شخص رئیس‌جمهور تا عصر روز جمعه از علت اصلی سقوط هواپیما که همان آتش پدافند غیرعمدی خودی بوده مطلع نبودند.»

خبرگزاری فارس^۹ در خبری مدعی شد که نتیجه تحقیقات در مورد هواپیمای اوکراینی فردا مشخص خواهد شد و شبکه سه سیما مستندی به نام **نبرد امواج**^{۱۰} را پخش می‌کند. این مستند به پدافند هوایی ایران از زمان جنگ تحمیلی تاکنون و اهمیت آن از لحاظ استراتژیک برای دفاع در برابر حملات هوایی می‌پردازد.

شنبه ۲۱ دی

ساعت ۷:۰۴ صبح **ستاد کل نیروهای مسلح**^{۱۱} در بیانیه‌ای اعلام کرد هواپیمای اوکراینی به دلیل خطای انسانی مورد اصابت موشک قرار گرفته است.

براساس این بیانیه، «در ساعات پس از انجام عملیات موشکی، پرواز های جنگی نیروهای آمریکایی پیرامون کشور افزایش یافته و برخی اخبار نیز از مشاهده اهداف هوایی به سمت مراکز راهبردی در کشور به واحدهای دفاعی واصل و اهداف متعددی در برخی صفحات رادار مشاهده شد که موجب حساسیت بیشتر در مجموعه‌های پدافند هوایی گردیده است.»

در نتیجه به نوشته بیانیه ستاد کل نیروهای مسلح، «در چنین شرایط حساس و بحرانی، پرواز شماره ۷۵۲ خطوط هوایی اوکراین از فرودگاه امام خمینی حرکت نموده و در هنگام چرخش، کاملاً در حالت نزدیک شونده به یک مرکز حساس نظامی سپاه و در ارتفاع و شکل پروازی یک هدف متخاصم قرار می‌گیرد که در این شرایط بر اثر بروز 'خطای انسانی و به صورت غیر عمد'، هواپیمای مذکور مورد اصابت قرار گرفته است.»

- https://tinyurl.com/yxybfew4
- https://tinyurl.com/teeta95
- https://tinyurl.com/qlw9xvn
- https://tinyurl.com/qtdbs5u
- https://tinyurl.com/t87uenv

پرواز ۷۵۲؛ مقصر کیست؟

آن دولت ایران نقض عهدی را مرتکب شده باشد. نقض تعهد هم می‌تواند مبنای معاهداتی داشته باشد و هم مبناهایی چون عرفی یا نقض قواعد آمره.»
به گفته حسن علیزاده، در حادثه اخیر معاهده‌ای که می‌توان برای مبنا قرار دادن مسئولیت دولت ایران بدان استناد ورزید، [معاهده شیکاگو](#)^۳ است. بنا بر مصوبه مجلس شورای ملی به تاریخ ۳۰ تیر ۱۳۲۸ دولت ایران به کنوانسیون شیکاگو ملحق شده است و از نظر حقوقی یکی از طرف‌های متعاهدش محسوب می‌شود. این معاهده در واقع اساسنامه سازمان بین‌المللی هوانوردی غیرنظامی (ایکائو) بوده و یکی از نهادهای تخصصی سازمان ملل متحد با شرح وظایفی چون هماهنگ‌سازی استانداردهای بین‌المللی پروازی و مدیریت خطوط هوایی در سطح جهان.

دو ماده اصلی که در معاهده شیکاگو می‌تواند برای حل و فصل سانحه هواپیمای اوکراین مورد توجه قرار گیرد مواد ۳ و ۹ آن است: ماده ۳ مکرر: «دولت‌ها باید از توسل به تسلیحات علیه هواپیماهای غیرنظامی خودداری ورزند.»
ماده ۹: «دولت‌ها باید به دلایلی چون ضرورت‌های امنیتی و ایمنی عمومی، مناطقی را به‌عنوان پرواز ممنوع اعلام دارند.»

بدین ترتیب مسئول بودن ایران در سرنوشتی هواپیمای مسافربری خطوط هواپیمایی اوکراین قطعی است اما آیا می‌توان فردی خاص را مقصر قلمداد کرد؟

[سیدمهدی حجتی](#)^۴ وکیل دادگستری در ایران، در یادداشتی در روزنامه شرق، نوشته است «در زمان پرواز هواپیمای اوکراینی در

3. https://www.icao.int/publications/Documents/7300_orig.pdf
4. <https://bit.ly/38Qulba>

و خطای انسانی نهایی از سوی مقامات نظامی، در واقع نتیجه یک سلسله خطاهای دیگر انسانی است که سبب بروز این حادثه و اسقاط غیرعمدی هواپیمای بوئینگ اوکراینی شده است.
در این میان به موجب مواد ۵۰۶^۳ و ۵۲۶^۴ قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲، تمامی اسباب و مباشران در این زمینه مسئولیت دارند و بر مبنای مقررات و معاهدات بین‌المللی باید به این موضوع رسیدگی شود.

فرمانده کل قوا یا رئیس جمهور؟

اما اجرای نظامات دولتی آن‌گونه که مهدی حجتی می‌گوید چندان آسان به نظر نمی‌رسد. براساس قانون صدور دستور توقف پروازهای مسافربری منوط است به اعلام موقعیت جنگی در آسمان ایران. در این میان [اصل ۱۱۰ قانون اساسی](#)^۵ جمهوری اسلامی می‌گوید «اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها» از وظایف رهبر جمهوری اسلامی است.

بر اساس [اصل ۱۷۶ قانون اساسی](#)^۶ نیز تعیین سیاست‌های دفاعی-امنیتی کشور در محدوده سیاست‌های کلی تعیین‌شده از طرف مقام رهبری بر عهده شورای عالی امنیت ملی است.

۳. «تسبیب در جنایت آن است که کسی سبب تلف شدن یا مصدومیت دیگری را فراهم کند و خود مستقیماً مرتکب جنایت نشود به طوری که در صورت فقدان رفتار او جنایت حاصل نمیشد مانند آنکه چاهی بکند و کسی در آن بیفتد و آسیب ببیند.»

۴. «هرگاه دو یا چند عامل، برخی به مباشرت و بعضی به تسبیب در وقوع جنایتی، تأثیر داشته باشند، عاملی که جنایت مستند به اوست ضامن است و چنانچه جنایت مستند به تمام عوامل باشد به طور مساوی ضامن می‌باشند مگر تأثیر رفتار مرتکبان متفاوت باشد که در این صورت هریک به میزان تأثیر رفتارشان مسؤول هستند. در صورتی که مباشر در جنایت بیاختیار، جاهل، صغیر غیرممیز یا مجنون و مانند آنها باشد فقط سبب، ضامن است.»

5. <https://bit.ly/2v88cru>

6. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/133640>

اعضای این شورا براساس قانون اساسی عبارت‌اند از «روسای قوای سه‌گانه، رئیس ستاد فرماندهی کل نیروهای مسلح، دو نماینده به انتخاب مقام رهبری، وزیر امور خارجه، کشور (و) اطلاعات».

علیرضا منطری معاون سابق هوانوردی سازمان هواپیمایی کشوری در مورد اعلام ممنوعیت پرواز هواپیماهای مسافربری گفته است که «در چنین شرایط خاصی باید نیروهای مسلح از سازمان هواپیمایی کشوری به عنوان نماینده دولت در این حوزه بخواهد که حالت ممنوعه را در قسمتی یا تمام فضای کشور برای ساعات یا روزهایی اعمال کند و در این صورت است که اگر نیروهای مسلح درخواست کنند و هیات دولت تصویب کند سازمان هواپیمایی کشوری می‌تواند آن را اجرا کند.»

اما به گفته علی‌رضا منطری، «در برخی از کشورها رئیس جمهور فرمانده نیروهای مسلح نیز هست و در چنین شرایطی رئیس جمهور شخصا اقدام به طرح، تصویب و اجرای این قانون می‌کند اما در کشور ما که این دو سمت یکی نیستند.»

این‌جاست که می‌توان انگشت اتهام را به سوی مراجع سیاسی و نظامی بالاتر در جمهوری اسلامی نشانه رفت؛ کاری که وکلای کانادایی خانواده قربانیان هواپیمای اوکراینی انجام دادند.

یک ماه پس از سرنگونی پرواز ۷۵۲ خطوط هواپیمایی اوکراین با شلیک نیروهای سپاه پاسداران در اطراف تهران، وکلای کانادایی به نیابت از بستگان قربانیان پرونده‌ای علیه جمهوری اسلامی، علی خامنه‌ای رهبر آن و جمعی از مقامات حکومتی از جمله امیرعلی حاجی‌زاده فرمانده نیروی هوافضای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی گشودند.

در این پرونده جمهوری اسلامی ایران متهم به «عمل تروریستی آگاهانه و عمدی» علیه هواپیمای اوکراینی شده است.

وزارت امور خارجه آمریکا، در جدیدترین گزارش خود «[تروریسم در سال ۲۰۱۸](#)» می‌گوید که "ایران همچنان بدترین کشور حامی تروریسم در جهان است». در این گزارش از ایران به عنوان رژیم نام برده شده که بی‌وقفه در فعالیت‌های تروریستی دخیل بوده است.

وزارت خارجه آمریکا در این گزارش ایران را در کنار کره شمالی، سودان و سوریه در فهرست کشورهای «حامی تروریسم دولتی» قرار داده است. در سال ۲۰۱۹ نیز آمریکا رسماً سپاه پاسداران را در فهرست [گروه‌های تروریستی](#)^۲ قرار داده است.

با این همه نعمت احمدی، حقوقدان ساکن تهران در گفت و گو با مجله حقوق ما این شکایت را کاملاً سیاسی خوانده و می‌گوید این طرح دعوا به دو دلیل دارای ایراد است: «اولا هرگز ثابت نشده که سقوط هواپیما معادل اعمال تروریستی بوده و هیچ کس نیز تاکنون

1. <https://bit.ly/2T1YtLe>
2. <https://www.bbc.com/persian/iran-47857913>

موقعیت جنگی اعلام نشود، نمی‌توان موقعیت را جنگی خواند. به گفته او هم‌زمان چندین پرواز دیگر نیز از فرودگاه‌های مهرآباد و امام خمینی تهران پرواز کرده‌اند و برای هیچ‌یک هم مشکلی ایجاد نشده است.

مارک آرنولد وکیل شناخته شده کانادایی که قبلاً نیز همراه با پدرش در پرونده دیگری وکالت ضبط دارایی‌های ایران در این کشور را با موفقیت به انجام رسانده بود، شکایت پرونده غرامت بازماندگان قربانیان کانادایی هواپیمای اوکراینی را برای دریافت غرامت به ارزش ۱.۵ میلیارد دلار کانادا (۱.۱ میلیارد دلار آمریکا)

در دادگاه‌های این کشور ثبت کرد. به‌خاطر ترس از تهدیدات جمهوری اسلامی، نام شاکی پرونده ذکر نشده است. آقای آرنولد می‌گوید باید صدای خانواده قربانیان بود و پی‌گیری غرامت از کارهای اساسی است که باید انجام شود.

به نوشته رویترز، قبلاً کانادا در پرونده دیگری به وکالت آقای آرنولد، دارایی‌های جمهوری اسلامی از جمله دو ساختمان را ضبط کرده و به فروش رسانده بود و معلوم نیست آیا ایران اساساً دارایی دیگری برای ضبط شدن در کانادا دارد یا نه. آرنولد می‌گوید پرونده برای سال‌ها باز خواهد ماند و حکم ضبط دارایی‌های ایران در آینده نیز پی‌گیری خواهد شد.

سرنوشت پرونده گشوده شده در کانادا به هر نتیجه‌ای که برسد، عبدالصمد خرمشاهی، وکیل دادگستری در ایران [معتقد است](#)^۱ که متهمان پرونده باید در دادگاه نظامی محاکمه شوند. به گفته آقای خرمشاهی، آنچه در این حادثه روشن شده، این است که نیروهای مسلح مسئولیت را به گردن گرفته و قصور خودش را پذیرفته و این امر برای خانواده قربانیان روشن است و دیگر نیازی به پیگیری و شناسایی متهمان ندارند.

به گفته آقای خرمشاهی «درباره طرح دعوا از نظامیانی که در این ماجرا متهم هستند، امکان شکایت از این افراد چه به شکل حقیقی یا حقوقی وجود دارد که البته مرجع رسیدگی به آن دادسرای نظامی است. همچنین این جرم جنبه عمومی دارد و طبق قانون مجازات اسلامی قابل پیگیری است.»

این وکیل دادگستری معتقد است با پذیرش مسئولیت شلیک توسط ایران، دولت باید غرامت را تمام و کمال بپردازد و چون اصل موضوع را پذیرفته‌اند نیاز به طرح شکایت و دادخواست در این زمینه نیست.

نعمت احمدی اما معتقد است که راه حل این پرونده نه حقوقی، بلکه سیاسی است. او می‌گوید: «من معتقدم همین که جمهوری اسلامی مسئولیت این اقدام خود را پذیرفته و رسماً عنوان کرده حاضر به پرداخت تمام خسارت‌های آن است، خود می‌تواند تا اندازه بسیار جدی باعث حل و فصل مسائل شود. اما به خاطر داشته باشیم که جمهوری اسلامی در خصوص علل و عوامل این حادثه پنهان کاری و دروغ داشت، همین سبب شده که اعتماد افکار عمومی داخلی و بین‌المللی از بین برود. با این که بعد از کشته شدن سردار سلیمانی، فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تا اندازه‌ای اعتماد افکار عمومی داخلی جلب شده بود اما متأسفانه این پنهان کاری ضربه‌ای جدی به افکار عمومی وارد کرد. بنابراین به نظر من تهران باید به سرعت و بدون کوچکترین پنهان کاری، تلاش‌های جدی را در رویه پرداخت خسارت‌ها، نحوه برخورد با خاطیان و همکاری با دیگر کشورها را در دستور کارش قرار دهد.»

همشهری‌آنلاین 1. <https://bit.ly/2PoWUGy>

پرواز ۷۵۲؛ خطای انسانی یا قتل عمد؟

«شب حادثه وضعیت آمادگی را در سطح جنگی قرار دادند و بالاترین سطح آماده‌باش توسط شبکه یکپارچه پدافند به

سامانه‌ها ابلاغ شد.... در این شرایط تعدادی از سامانه‌های پدافندی به رینگ پدافند تهران اضافه شد. یعنی اولین سامانه‌هایی که در محدوده غرب تهران مستقر می‌شود، این حادثه توسط آن رقم خورده است.... در چندین مرحله بالاترین سطح آماده‌باش به همه شبکه تأکید شددر

چندین مرحله به همه سامانه‌ها اعلام می‌شود که موشک‌های کروز به سمت کشور شلیک شده و آماده باشند.... یعنی فقط کافی است یک شاسی را شما فشار بدهید.... در آن لحظاتی که این اتفاق می‌افتد این سامانه مواجه می‌شود با

هدفی در ۱۹ کیلومتری که «کروز» تشخیص داده می‌شود.... با توجه با اطلاعاتی که به اپراتور داده بودند که شرایط جنگی است و موشک کروز شلیک شده، او این هواپیما را کروز

تشخیص داده؛ او موظف بوده تماس بگیرد و تأییدیه بگیرد و خط اپراتور هم از همین نقطه است، منتها در آن شرایط گویا شبکه ارتباطی او با اختلال مواجه شده بود و ۱۰ ثانیه فرصت

داشته که تصمیم بگیرد که بزند و می‌توانسته نزند و در این شرایط این تصمیم بد را می‌گیرد....»^۱

پس از سخنان **امیرعلی حاجی‌زاده**، فرمانده هوافضای سپاه پاسداران در مورد لحظات پیش از شلیک موشک به سوی

بدین ترتیب در سرنگونی فردی با انجام فعلی غیرقانونی سبب

وقوع جنایت یا تخلف شده در صورتی که در سقوط، مسئولیت برعهده فرد نیست.

در سرنگونی هواپیمای اوکراینی، سپاه پاسداران ایران به طور مشخص مسئولیت سرنگونی را با شلیکی که آن را خطای انسانی نامیده برعهده گرفت، براساس قوانین بین‌المللی در چنین شرایطی چه کسی یا کسانی باید محاکمه شوند؟

از منظر بین‌المللی با توجه به مسئولیت حقوقی حکومت‌ها

و دولت‌ها، نظام جمهوری اسلامی به معنی دولت جمهوری اسلامی مسئولیت دارد. به این معنی که مثلاً سپاه پاسداران به عنوان یک ارگان امنیتی و نظامی در ایران مسئولیتی نداشته و باید دولت جمهوری اسلامی به عنوان مقصر در دادگاه حاضر شود.

در این میان سوال اصلی متوجه این است که آیا سانحه‌ای که روی داده همان‌طور که مقامات سپاه مدعی شده‌اند، یک خطای فردی بوده یا یک خطای سیستماتیک است که افراد بسیاری در آن مسئولیت داشته‌اند؟

اگر از منظر قوانین داخلی به موضوع بپردازیم، به هیچ طریقی نمی‌توانیم به مساله خطای فردی برسیم. به این دلیل که در ماده ۶۱۶ قانون مجازات اسلامی^۱ که حالا به نام قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده شناخته می‌شود، به طور روشن عنوان شده که در صورت این که قتل عمد به وقوع بپیوندد که به واسطه بی‌احتیاطی یا بی‌مبالاتی و یا اصطلاحی که در این مورد بسیار روشن است، یعنی به دلیل عدم رعایت نظامات دولتی واقع شود- یعنی نظاماتی که باید توسط ماموران دولت که ماموران سپاه را هم شامل می‌شود رعایت شود- این قتل غیر عمد، جرم شناخته شده است. در این شرایط همه افرادی که با بی‌احتیاطی و بی‌مبالاتی رفتار کرده‌اند، در این جرم مسئول هستند، نه صرفاً فردی که دکمه پرتاب موشک را زده است، مقصر شناخته می‌شوند.

در مورد سرنگونی هواپیمای اوکراینی، با توجه به اتفاقاتی که قبل از شلیک موشک روی داده، صحبت‌هایی که خود فرماندهان سپاه در مورد جنگی بودن موقعیت و منطقه عنوان کرده‌اند، گفته‌اند که نیروهای دفاعی آتش‌به اختیار بوده‌اند و خبر داده‌اند که موشک کروز در حال نزدیک شدن است، با توجه به تمام این صحبت‌ها به این نتیجه می‌رسیم که فرماندهان عالی سپاه، شورای عالی امنیت ملی و در حقیقت نظام جمهوری اسلامی باید آسمان ایران را از هواپیماهای مسافری و تجاری خالی می‌کرده، که این دستور صادر نشده و این مصداق کامل تفسیری است که ماده ۶۱۶ اعلام کرده است.

اگر قرار باشد که به این پرونده در داخل ایران رسیدگی شود، اتهام اصلی پرونده قتل شبه عمد است یا عمد؟
اگر بخواهیم از منظر کیفری به این پرونده نگاه کنیم،

۱. در صورتی که قتل غیر عمد به واسطه بی‌احتیاطی یا بی‌مبالاتی یا اقدام به امری که مرتکب در آن مهارت نداشته است یا به سبب عدم رعایت نظامات واقع شود، مسبب به حبس از یک تا سه سال و نیز به پرداخت دیه در صورت مطالبه از ناحیه اولیای دم محکوم خواهد شد مگر این که خطای محض باشد.

سخنان امیرعلی حاجی‌زاده، فرمانده هوافضای سپاه پاسداران انقلاب
1. <https://bit.ly/2w3fSva>
اسلامی

قوانین بین‌المللی و سرنگونی پرواز خط هوایی اوکراین ۷۵۲^۱

نوشته:

Punsara Amarasinghe¹ and Eshan Jayawardne²

متن ترجمه فارسی:

حضور گسترده طرفداران جمهوری اسلامی در پی کشته شدن قاسم سلیمانی، سبب شد که ایران پس از سه روز پنهان‌کاری در

1. [HTTPS://BESACENTER.ORG/PERSPECTIVES-PAPERS/UKRAINE-INTERNATIONAL-AIRLINES-IRAN/](https://besacenter.org/perspectives-papers/ukraine-international-airlines-iran/)
2. Punsara Amarasinghe is a PhD researcher at the Institute of Law and Politics at Scuola Superiore Sant Anna in Pisa, Italy. He held a research fellowship in international law at the Higher School of Economics in Moscow. punsaraprint10@gmail.com
3. Eshan Jayawardne is an independent researcher resides in Napiers, New Zealand. He holds a BA in Sociology from Delhi University and an MA in International Relations from Jawaharlal Nehru University in New Delhi. eshan.jayawardane@gmail.com

مورد دلیل سقوط هواپیمای اوکراین، سرانجام اعتراف کند که یک خطای فاجعه‌بار دلیل کشته شدن ۱۷۶ مسافر هواپیما بوده است. جاستین ترودو نخست‌وزیر کانادا بارها گفته است که این کشور برای ۷۴ قربانی کانادایی- ایرانی که بیشترین شهروندان یک کشور در پرواز اوکراین بوده، عدالت‌خواهی خواهد کرد. شهروندان اوکراین، سوئد و بریتانیا هم در این پرواز کشته شدند.

هنوز مشخص نیست که آیا این کشورها طبق قوانین بین‌المللی به دلیل شلیک موشک از سوی ایران به این هواپیما شکایت خواهند کرد یا نه؟

این حادثه یادآور اتفاق سال ۱۹۸۸ است که در آن یک فروند هواپیمای ایرانی توسط موشک شلیک شده از کشتی یو اس اس وینسنت، متعلق به نیروی دریایی آمریکا در خلیج فارس سقوط کرد.

در آن زمان ایران در دیوان بین‌المللی جنایی پرونده‌ای علیه ایالات

کشنده است اما به قصد ارتکاب قتل آن را انجام نداده، باز هم به دلیل این که عرفا انجام آن عمل سبب قتل می‌شود، می‌تواند حتی قتل عمد شناخته شود.

مانند این که فرض کنیم یک تک‌تیرانداز پلیس در مقابل یک دبستان ایستاده و از بی‌سیم به او اعلام می‌کنند که از در دبستان یک تروریست خارج می‌شود. فرد با آگاهی از این که یک تروریست قرار است از در خارج شود شلیک می‌کند اما به جای تروریست، بچه‌ها از مدرسه خارج می‌شوند. مشخص است که در محل تجمع دانش‌آموزان، عرفا شلیک گلوله سبب مرگ دانش‌آموزان می‌شود.

در مورد سرنگونی هواپیمای اوکراینی، با توجه به این که فاصله پدافند تا فرودگاه خیلی کم بوده و حتی گفته‌اند که با چشم غیرمسلح هم اپراتور می‌توانسته تفاوت میان موشک و هواپیمای مسافربری را تشخیص دهد؛ از سوی دیگر آن محل، عرفا محل تردد هواپیماهای مسافربری بوده و اپراتور هم به این مساله آگاه بوده، به نظرم می‌شود در این مورد موضوع قتل عمد را بررسی کرد.

آقای خزائلی! نکته چالش‌برانگیز دیگر پس از سرنگونی هواپیمای اوکراینی، نپذیرفتن تابعیت دوگانه از سوی حکومت ایران است که تفاوت معناداری را در میزان دیه/غرامت پرداختی به ایرانیانی که تابعیت مضاعف داشتند ایجاد می‌کند. آیا این اقدام جمهوری اسلامی پایه قانونی دارد؟

براساس قوانین، ایران دوتابعیتی بودن را به رسمیت نمی‌شناسد و افرادی را که دوتابعیتی هستند و یکی از تابعیت‌های آنها ایران است به طور کامل تبعه خود می‌داند. ایران تنها کشوری نیست که این قانون را دارد و کشورهای دیگری هم هستند که قانون مشابهی دارند.

اما بحث دوتابعیتی بودن برای جمهوری اسلامی یک موضوع امنیتی است و این نگاه ایدئولوژیک و سیاسی است که جمهوری اسلامی به دوتابعیتی دارد. در این مورد خاص علاوه بر این نگاه امنیتی، از نظر مالی نیز برای جمهوری اسلامی تفاوتی معنادار ایجاد می‌کند. در قوانین ایران رقمی که به عنوان دیه در نظر گرفته شده نسبت به رقم غرامت بین‌المللی بسیار کمتر است و به نفع جمهوری اسلامی است که روی این موضوع تمرکز کند.

می‌دانیم که در قوانین ایران ما سه نوع جنایت داریم، عمد، شبه عمد و خطای محض. در خوش‌بینانه‌ترین حالت- یعنی زمانی که پرونده در اختیار یکی از قضات وابسته به نظام قرار گیرد- اتهام پرونده می‌تواند شبه عمد در نظر گرفته شود. براساس بند ب و پ ماده ۲۹۱ قانون مجازات اسلامی^۱ شلیک موشک به هواپیمای اوکراینی مصداق کامل و روشن قتل شبه عمد بوده است. در ماده ۲۹۱ در بندهای ب و پ قانون‌گذار اشاره می‌کند که اگر مرتکب جهل به موضوع داشته باشد، یعنی تصور کند شیئی که دارد عملی را روی آن انجام می‌دهد حیوان است یا افرادی باید کشته شوند، می‌تواند قتل شبه عمد شناخته شود. براساس این دو بند با فرض این که هواپیمای مسافربری موشک بوده و با فرض این که اپراتور اشتباه کرده از نظر قانونی این قتل در رده قتل شبه عمد قرار می‌گیرد.

البته من شخصا تصور می‌کنم که می‌توان این موضوع را در قالب قتل عمد هم بررسی کرد به دلیل این که در ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی^۲ اشاره شده در مورد وقوع جنایت به عمد که اگر مرتکب جنایتی، قصد جنایت نداشته و کاری هم که انجام داده نوعا کشنده نبوده و یا کاری که انجام داده نوعا

۱. جنایت در موارد زیر شبه عمدی محسوب می‌شود: الف- هرگاه مرتکب نسبت به مجنی علیه قصد رفتاری را داشته لکن قصد جنایت واقع شده یا نظیر آن را نداشته باشد و از مواردی که مشمول تعریف جنایات عمدی می‌گردد، نباشد.

ب- هرگاه مرتکب، جهل به موضوع داشته باشد مانند آنکه جنایتی را با اعتقاد به اینکه موضوع رفتار وی شیء یا حیوان و یا افراد مشمول ماده(۳۰۲) این قانون است به مجنی علیه وارد کند، سپس خلاف آن معلوم گردد.

پ- هرگاه جنایت به سبب تقصیر مرتکب واقع شود، مشروط بر اینکه جنایت واقع شده یا نظیر آن مشمول تعریف جنایت عمدی نباشد.

۲. جنایت در موارد زیر عمدی محسوب می‌شود:

الف- هرگاه مرتکب با انجام کاری قصد ایراد جنایت بر فرد یا افرادی معین یا فرد یا افرادی غیرمعین از یک جمع را داشته باشد و در عمل نیز جنایت مقصود یا نظیر آن واقع شود، خواه کار ارتكابی نوعا موجب وقوع آن جنایت یا نظیر آن بشود، خواه نشود.

ب- هرگاه مرتکب، عمداً کاری انجام دهد که نوعاً موجب جنایت واقع شده یا نظیر آن، می‌گردد، هرچند قصد ارتکاب آن جنایت و نظیر آن را نداشته باشد ولی آگاه و متوجه بوده که آن کار نوعاً موجب آن جنایت یا نظیر آن می‌شود.

پ- هرگاه مرتکب قصد ارتکاب جنایت واقع شده یا نظیر آن را نداشته و کاری را هم که انجام داده است، نسبت به افراد متعارف نوعاً موجب جنایت واقع شده یا نظیر آن، نمی‌شود لکن درخصوص مج

نئی علیه، به علت بیماری، ضعف، پیری یا هر وضعیت دیگر و یا به علت وضعیت خاص مکانی یا زمانی نوعاً موجب آن جنایت یا نظیر آن می‌شود مشروط بر آنکه مرتکب به وضعیت نامتعارف مجنی علیه یا وضعیت خاص مکانی یا زمانی آگاه و متوجه باشد.

ت- هرگاه مرتکب قصد ایراد جنایت واقع شده یا نظیر آن را داشته باشد، بدون آنکه فرد یا جمع معینی مقصود وی باشد، و در عمل نیز جنایت مقصود یا نظیر آن، واقع شود، مانند اینکه در اماکن عمومی بمب گذاری کند.

تبصره ۱- در بند(ب) عدم آگاهی و توجه مرتکب باید اثبات گردد و در صورت عدم اثبات، جنایت عمدی است مگر جنایت واقع شده فقط به علت حساسیت زیاد موضع آسیب، واقع شده باشد و حساسیت زیاد موضع آسیب نیز غالباً شناخته شده نباشد که در این صورت آگاهی و توجه مرتکب باید اثبات شود و در صورت عدم اثبات، جنایت عمدی ثابت نمی‌شود.

تبصره ۲- در بند(پ) باید آگاهی و توجه مرتکب به اینکه کار نوعاً نسبت به مجنی علیه ، موجب جنایت واقع شده یا نظیر آن می‌شود ثابت گردد و درصورت عدم اثبات، جنایت عمدی ثابت نمی‌شود.

متحدہ تشکیل داد. آمریکا ادعا کرد کہ دادگاہ فاقد صلاحیت است، با این وجود با ایران بہ توافق رسید و پروندہ را حل کرد.

با بررسی قوانین بین المللی در مورد ہواپیماہای غیرنظامی می‌توانیم دریابیم کہ کانادا و سایر کشورہای درگیر در ماجرای سرنگونی ہواپیمای ۷۵۲ چگونه می‌توانند عدالت را اجرا کنند.

کنوانسیون ہواپیمایی بین المللی ۱۶ (کنوانسیون شیکاگو) سند اساسی در این زمینہ است. ایران این کنوانسیون را امضا و تصویب کردہ است. بہ همین دلیل از نظر قانونی موظف است تا از آن تبعیت کند.

در مادہ ۳ این کنوانسیون صراحتاً آمدہ است: «کشورہای متعاہد باید از توسل بہ سلاح علیہ ہواپیماہای غیرنظامی خودداری کنند و در صورت رہگیری، جان افراد در ہواپیما و ایمنی ہواپیماہا نباید بہ خطر بیفتد.»

از سوی دیگر کنوانسیون مونترال برای جلوگیری از اقدامات غیرقانونی علیہ ایمنی ہواپیمای غیرنظامی کشورہا، سازوکار قانونی دیگری است کہ در حقوق بین الملل موجود است.

ہمچنین، منشور سازمان ملل شرایط خاصی را در مورد استفادہ از نیروی نظامی در نظر گرفتہ است. بہ ویژہ مادہ ۲ (۴) ہمہ کشورہای عضو را ملزم می کند کہ «در روابط بین‌المللی خود از تہدید بہ زور یا استفادہ از آن علیہ تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی ہر کشوری یا از ہر روش دیگری کہ با مقاصد ملل متحد مہابینت داشتہ باشد خودداری نمایند.» استفادہ از نیروی نظامی در برابر ہواپیماہای داخلی یا خارجی، حتی در مرزہای یک کشور، بہ معنای نقض این مادہ قانونی است.

اگر کانادا یا ہر کشور دیگری تصمیم بہ اعمال حقوق بین الملل برای اجرای عدالت برای شہروندان خود گیرد، ایران بہ احتمال زیاد از مادہ ۵۱ منشور سازمان ملل کہ بر حق دفاع از کشورہای عضو تاکید کردہ، استفادہ خواہد کرد. در این مورد پرسش مشروعیت دفاع از خود بہ وجود می‌آید زیرا شلیک بہ پرواز ۷۵۲ اندکی پس

از تشدید تنش‌ها میان آمریکا و ایران (در خارج از خاک ایران) رخ داد. آمریکا یک ہفتہ پیش از آن، با حملہ ہواپیماہای بدون سرنشین، فرماندہ نیروی قدس سپاہ پاسداران ایران، قاسم سلیمانی را در بغداد ہدف گرفت و ایران ساعاتی پیش از سرنگونی ہواپیمای مسافربری، با شلیک موشک‌های کروز بہ پایگاہ‌های آمریکایی در عراق واکنش نشان دادہ بود.

اما استدلال دفاع از خود ممکن است در این مورد کاربردی نباشد. بہ طور کلی از دفاع از خود برای توجیہ اقدامات صورت گرفته در موارد «تہدید قریب الوقوع» استفادہ می شود. مدت‌ها پیش از تصویب مادہ ۵۱ در منشور سازمان ملل، دامنہ تہدید قریب الوقوع در حقوق بین الملل موضوعی پیچیدہ بود.

سال ۱۸۳۷، در جریان بحران سیاسی میان ایالات متحدہ و بریتانیا معروف بہ «رویداد کارولین»، وزیر امور خارجہ آمریکا دانیل وبستر تہدید قریب الوقوع را این‌گونه توصیف کرد: «فوری، غافلگیر کننده و بدون انتخاب ابزار باشد و لحظہ ای برای بحث و گفتگو نباشد». با توجہ بہ اینکه پرواز ۷۵۲ چند ساعت پس از حملہ ایران بہ پایگاہ آمریکایی در عراق ہدف قرار گرفت، تہران می‌تواند احتمال خطای انسانی در شناسایی ناوگان ہواپیمای اوکراینی بہ عنوان یک موشک آمریکایی را مطرح کند. اما ہواپیماہای غیرنظامی ہیچگاہ «تہدید قریب الوقوع» نیست و اہمیتی ندارد کہ اپراتور موشکی ایران یا مافوق او در آن لحظہ چہ فکر می‌کردند.

این پرواز بہ دلیل یک اشتباہ غم‌انگیز سرنگون شد و در حقوق بین الملل راہ‌های کمی برای حل اشتباہاتی شبیہ بہ آن وجود دارد.

در این موقعیت خاص، ایران مسئول است.

ہوشمندانہ‌ترین راہ‌حل برای ایران این است کہ قبل از اقدام حقوقی کشورہای کانادا، سوئد، اوکراین و بریتانیا، مسئولیت این اقدام را برعہدہ بگیرند و متعہد بہ پرداخت غرامت بازماندگان باشد. ایران با انجام تحقیقات منصفانہ، پرداخت غرامت و عذرخواہی بی‌قید و شرط، می‌تواند از انزوای خود در جامعہ جهانی بکاہد.

پرواز ۷۵۲، مسالہ‌ای بہ نام غرامت

بسیاری از قربانیان ایرانی سرنگونی پرواز ۷۵۲ ہواپیمایی اوکراین اینترنشنال، تابعیت کشورہای دیگر را نیز داشتند؛ تابعیت دوگانہ‌ای کہ ایران آن را بہ رسمیت نمی‌شناسد و ہمہ شہروندان ایران را تنها ایرانی می‌داند و بس. ہمین دیدگاہ بر پیچیدگی موضوع

پرداخت غرامت می‌افزاید. آیا جمہوری اسلامی بہ شہروندان ایرانی کمتر از شہروندان خارجی غرامت پرداخت خواہد کرد؟ در گزارش پیش‌رو تلاش می‌کنیم تا نگاهی کنیم بہ موضوع غرامت در ماجرای سرنگونی پرواز ۷۵۲ اوکراین

پروتکل‌های بین‌المللی

با توجہ بہ پیوستن ایران بہ [کنوانسیون ورشو ۱۹۲۹](#) (پروتکل‌های آن شامل پروتکل لاہہ ۱۹۵۵ و ۳ پروتکل مونترال ۱۹۷۵) وضعیت پرداخت غرامت بہ بازماندگان قربانیان سرنگونی ہواپیمای اوکراینی از شفافیت بیشتری برخوردار است.

در طرح موضوع غرامت، اولین گام، تعیین محل طرح دعوا علیہ عامل سرنگونی ہواپیما است.

منصور جباری قرہ‌باغ، حقوقدان و متخصص حوزہ حقوق ہوا و فضا [می‌گوید](#) ^۲ «با توجہ بہ این کہ ایران، اوکراین، کشورہای اروپایی و کانادا، ہمگی از اعضای کنوانسیون ورشو ہستند، دعوا از طرف بازماندگان می‌تواند در اقامتگاہ متصدی حمل؛ یا مرکز اصلی کار متصدی حمل؛ یا مرکز تجارت متصدی حمل کہ قرارداد حمل و نقل در آنجا منعقد شدہ، یا در مقصد بہ شرطی کہ کشور مزبور عضو کنوانسیون ورشو ۱۹۲۹ باشد طرح شود.»

مادہ ۱۷ کنوانسیون ورشو مقرر داشتہ: «متصدی حمل و نقل برای خسارتی کہ بہ‌خاطر مرگ یا جراحت بہ مسافر وارد شدہ و یا ہر خسارت جانی دیگری کہ بہ مسافر وارد آید، مسؤول خواہد بود بہ شرطی کہ آن حادثہ منجر بہ خسارت، در حین پرواز و یا در ہنگامہ ہریک از مراحل سوار شدن یا پیادہ شدن رخ دہد.» آیا استناد بہ این مادہ می‌تواند ہمہ تقصیر را متوجہ خط ہوایی اوکراین کند؟

۱. <https://bit.ly/37Xi2dk> پایگاہ خبری اختیبار

۲. <https://bit.ly/2VkyHok> سایت داتپکان

ملیت	مسافرہا بہ نقل از اوکراین	مسافرہا بہ نقل از ایران	خدمہ
 ایران	۸۲	۱۴۶	۰
 کانادا	۶۳	۵	۰
 اوکراین	۲	۳	۹
 سوئد	۱۰	۴	۰
 افغانستان	۴	۱۰	۰
 بریتانیا	۳	۰	۰
 آلمان	۳	۰	۰
جمع	۱۶۷	۱۶۷	۹

دوگانه ایرانی - کانادایی

جمهوری اسلامی ایران سال‌هاست که دوتابعیتی بودن شهروندانش را به رسمیت نمی‌شناسد و هر فردی را که متولد ایران باشد، تنها ایرانی می‌داند. هر چند معین خزائی، حقوقدان ساکن سوئد این رفتار جمهوری اسلامی را بیشتر سیاسی می‌داند، اما به حقوق ما می‌گوید: «در این مورد خاص علاوه بر این نگاه امنیتی، از نظر مالی نیز برای جمهوری اسلامی تفاوتی معنادار ایجاد می‌کند. در قوانین ایران رقمی که به عنوان دیه در نظر گرفته شده نسبت به رقم غرامت بین‌المللی بسیار کمتر است و به نفع جمهوری اسلامی است که روی این موضوع تمرکز کند.»

اما برخی حقوقدانان با این دیدگاه جمهوری اسلامی موافق نیستند و معتقدند که ایران باید با شفافیت بیشتری اقدام کند. نعمت احمدی، وکیل پایه یک دادگستری در ایران به حقوق ما می‌گوید: «در این مبحث تابعیت افراد فرقی نمی‌کند و همه باید تابع قوانین بین‌المللی باشند. مثلاً در حادثه‌ای که ناو امریکایی، هواپیمای مسافربری ایران را مورد حمله موشکی قرار داد، امریکا بر اساس قوانین و میزان دیه اسلامی به خانواده مسافران خسارت پرداخت نکرد بلکه بر اساس قوانین بین‌المللی و سازمان ایکائو خسارت مسافران را به‌صورت دلاری به خانواده‌هایشان پرداخت.»

عیسی امینی، رئیس کانون وکلای دادگستری مرکز، به خبرگزاری‌ها در ایران گفته است که اختلاف قیمت دلار را عامل این تفسیر

منصور جباری قره‌باغ اما به بند دیگری از همین کنوانسیون اشاره می‌کند: بند ۱ ماده ۲۰ کنوانسیون ورشو «اگر متصدی حمل و نقل ثابت کند که خود و عاملین او کلیه تدابیر لازم را برای جلوگیری از بروز خسارت اتخاذ نموده‌اند یا آن که اتخاذ چنین تدابیری برای او و عاملین او مقدور نبوده است مسئول نخواهد بود.»

به گفته وی انتظار نمی‌رود که شرکت هواپیمایی اوکراینی از خطرات موجود در آن روز بخصوص از اقدامات تلافی جویانه دولت جمهوری اسلامی ایران بخاطر کشته شدن قاسم سلیمانی مطلع بوده باشد؛ بنابراین مطابق این کنوانسیون شرکت هواپیمایی اوکراینی مسئولیتی برای جبران خسارت ندارد.

در این میان [کنوانسیون مونترال](#)^۱ ۱۹۹۹ نیز مربوط به یکپارچه کردن برخی مقررات حمل و نقل بین‌المللی هوایی در خصوص خسارات وارده به مسافران هواپیمایی، دومین سند قابل بررسی در زمینه پرداخت غرامت است. براساس این کنوانسیون مونترال ۱۹۹۹ مسئولیت مطلق متصدی حمل را پذیرفته است. اکثر کشورها از جمله اوکراین، کانادا و همه کشورهای عضو اتحادیه اروپا این کنوانسیون را پذیرفته‌اند، ولی به هر حال از آنجا که ایران به این کنوانسیون نپیوسته است لذا این کنوانسیون در خصوص شرکت هواپیمایی اوکراین قابل اجرا نیست.

1. https://jflps.ut.ac.ir/article_11205.html

می‌داند و معتقد است: «مطالبه جانی بر اساس کنوانسیون‌های ورشو، مونترال و پروتکل‌های سه‌گانه آن باید به‌صورت دلار پرداخت شود که در شرایط حاضر بالاتر از نرخ دیه افراد است. منتها در مراجع قضایی ما به خاطر نوسان قیمت دلار با نوعی دوگانگی روبه‌رو هستیم که در اغلب مواقع ترجیح داده می‌شود که دیه بر اساس پول رایج کشور پرداخت شود.»

اما جز خانواده‌های قربانیان ایرانی که همچنان در تلاشند تا از طریق مجامع بین‌المللی ایران را وادار به پرداخت رقم بین‌المللی غرامت کنند، [رئیس جمهوری اوکراین](#)^۱ نیز می‌گوید کشورش از مبلغی که ایران برای پرداخت غرامت به خانواده‌های جان‌باختگان سقوط هواپیمای مسافربری این کشور پیشنهاد کرده، رضایت ندارد و خواهان غرامت بیشتر است.

به گفته ولودیمیر زلنسکی ایران بلافاصله به هر خانواده اوکراینی پیشنهاد پرداخت ۸۰ هزار دلار را ارائه کرده اما او معتقد است این مبلغ خیلی کم است. رئیس جمهور اوکراین گفته است: «ما برای اینکه غرامت بیشتری بپردازند به آنان فشار خواهیم آورد.»

بر اساس کنوانسیون مونترال، در حوادث هوایی، شرکت هوایی ملزم به پرداخت خسارت به خانواده‌های قربانیان است. این غرامت بر اساس سن و موقعیت مالی هر فرد متفاوت است و حداکثر

می‌تواند تا ۲۳۰ هزار دلار باشد. اما اگر خانواده‌ها بتوانند خسارتی بالاتر از این میزان را اثبات کنند، شرکت هوایی که در این ماجرا اوکراینی است، موظف به پرداخت خسارت بیشتر است. از آنجا که هر دو کشور کانادا و اوکراین کنوانسیون مونترال را امضا کرده‌اند، مکانیزم پرداخت غرامت در وهله نخست می‌تواند از سوی شرکت اوکراینی باشد و این شرکت معادل غرامتی را که به خانواده قربانیان پرداخت می‌کند، از ایران خواهد گرفت.

یک هفته پس از سرنوشتی هواپیمای اوکراینی، [غلامعلی جهانگیری](#)^۲ معاون بیمه مرکزی، اعلام کرد که میزان خسارت به هواپیمای اوکراینی حداکثر ۱۵۰ میلیون دلار برآورد شده است. بر اساس توضیحات او، ایران پیش‌بینی می‌کند که حدود ۲۴ میلیون دلار خسارت برای مسافر، خدمه و بار و ۷۰ میلیون دلار هم خسارت بدنه خواهد بود که در مجموع رقمی بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ میلیون دلار میزان خسارت برآورد شده است.

هم‌زمان اما حسن رضایی‌فر رییس کمیسیون سوانح سازمان هواپیمایی کشوری به خبرگزاری [ایرنا](#)^۳ گفت: «به طور عادی شرکت‌های بهره‌بردار مسوول پرداخت خسارت هستند، اما با توجه به اینکه سقوط هواپیمای اوکراینی، یک حادثه معمولی نبوده، پرداخت خسارت آن به توافق ایران و اوکراین بستگی دارد.»

2. <https://www.irna.ir/news/83631121>

3. همان ibid

1. <https://en.radiofarda.com/a/ukraine-says-compensation-offered-by-iran-for-downed-airliner-not-enough/30413064.html>

حقوق قربانیان هواپیمای اوکراینی

احسان حسین زاده

حمله موشکی جمهوری اسلامی و نقض حقوق بین الملل

آنچه جمهوری اسلامی و مشخصا سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در جریان هدف قرار دادن هواپیمای مسافربری خطوط هوایی اوکراین مرتکب شدند، نقض حقوق بین الملل بود.

این حمله موشکی در شرایطی انجام شد که ایالات متحده آمریکا یک سردار سپاه پاسداران یعنی قاسم سلیمانی را که در لیست گروه‌ها و اشخاص تروریستی سه عضو از پنج عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل و همینطور اتحادیه اروپا قرار داشت^۱، در خاک عراق کشت.

تنها چند روز قبل از کشته شدن قاسم سلیمانی، گروه‌های نیابت تحت فرمان او و نیروی قدس سپاه پاسداران به سفارت آمریکا در بغداد حمله کرده^۲ و معاهده وین مربوط به امور دیپلماتیک را نقض کرده بودند.

اما شلیک به هواپیمای اوکراینی ناقض کنوانسیون‌های مختلف حقوق بین الملل بود. ماده ۳ کنوانسیون شیکاگو، یکی از مهمترین کنوانسیون‌های بین‌المللی مربوط به هوانوردی، در جریان این حمله موشکی به هواپیما نقض شد. بر اساس این ماده، کشورهای عضو که ایران نیز یکی از متعاهدین به آن است

حق بکارگیری سلاح علیه هواپیمای مسافربری و مسافران آن را ندارند.

همچنین کنوانسیون مونترال، مهمترین کنوانسیون در زمینه هوانوردی، اشعار می‌دارد کشورها حق انجام اقدامی غیرقانونی که امنیت هواپیماها را به خطر اندازد ندارند. در مجموع می‌توان گفت مقررات هر دو کنوانسیون در جریان عملیات نظامی اخیر سپاه نقض شده‌اند.

همچنین جمهوری اسلامی با وجود داشتن برنامه برای انجام عملیات موشکی، با قصور یا بصورت عمدانه، در ایجاد منطقه پرواز ممنوع بر فراز ایران کوتاهی کرد و به این ترتیب موجب به خطر افتادن هوانوردی بین‌المللی شد.

جمهوری اسلامی همینطور در شفافیت و اخلاق نیز بازنده شد چرا که علی‌رغم شلیک مستقیم به هواپیمای اوکراینی تا دو روز این حقیقت را مخفی نگه داشته بود و تنها افشاگری سیاستمداران خارجی از جمله نخست وزیر کانادا^۳ و جنبه بین‌المللی این حادثه آنها را مجبور به پذیرش مسئولیت در وقوع این جنایت کرد.

غرامت بازماندگان در حقوق داخلی ایران

آنچه که در تخصیص مسئولیت این جنایت باید به آن اشاره کنیم ذکر این نکته است که اساسا از منظر حقوقی قسمت کوچکی از

3. <https://www.aljazeera.com/news/01/2020/trudeau-evidence-shows-iranian-missile-downed-ukraine-plane-200109163917242.html>

این پرونده در داخل حوزه حقوق داخلی ایران قرار می‌گیرد چرا که این پرواز متعلق به یک ایرلاین خارجی بوده، مقصد کشوری بوده در خارج از مرزهای ایران و همینطور بسیاری از مسافران و از جمله کادر پرواز یا تابعیت ایران را نداشته‌اند و یا علاوه بر داشتن تابعیت ایران تابعیت مضاعف نیز داشته‌اند.

بنابراین میزان غرامت تعلق گرفته به تبعه ایرانی این پرواز نیز مانند غرامت اتباع خارجی ابتدا بر اساس میزان تعهد بیمه گذار خارجی محاسبه می‌شود و در صورتی که بیمه‌گر به دلیل فراهم بودن شرایط فورس ماژور حاضر به پرداخت نباشد این مسئولیت حکومت ایران است که تعهدات متصدی حمل و نقل و بیمه‌گر را انجام دهد. در این زمینه باید مقررات حقوق بین‌الملل در زمینه پرداخت غرامت اجرا شود و جمهوری اسلامی نمیتواند به قواعد فقه امامیه و برابر دانستن جان انسان‌ها با صد شتر و نیز نصف پنداشتن دیه زن یا دیه افراد غیرمسلمان استناد نماید.

غرامت بازماندگان بر اساس حقوق بین‌الملل

قسمت اعظم آنچه در حقوق بین الملل به تعهدات کشورها سامان می‌دهد و مسئولیت‌های آنان را مشخص می‌کند، کنوانسیون‌های دو یا چند جانبه‌ای است که کشورها بر اساس

اصل حاکمیت ملی و منافع خود به آنها ملحق می‌شوند. در زمینه محاسبه و پرداخت غرامت به خانواده کشته شدگان این پرواز نیز باید به این مسئله توجه کرد. کشورهای کانادا و اوکراین عضو امضا کنندگان کنوانسیون مونترال هستند. کنوانسیون مونترال^۱ بعد از کنوانسیون شیکاگو که بیشتر مقررات آن بر اساس طرفداری از صنعت نوپای هوانوردی وضع شده بود، در سال ۱۹۹۹ به تصویب کشورها رسید و مبنایش بر اساس حمایت از حقوق مسافران وضع شد. امری که به مذاق جمهوری اسلامی خوش نیامد و ترجیح داد متعاهد کنوانسیون قدیمی ورشو بماند و تا به امروز کنوانسیون مونترال را امضا نکند. بر اساس این کنوانسیون مونترال، پرواز شماره ۷۵۲ خطوط هوایی اوکراین یک پرواز بین‌المللی محسوب می‌شد و این کنوانسیون مکانیسم ویژه‌ای برای پرداخت غرامت در صورت ایراد صدمات بدنی یا فوت به مسافران این گونه پروازها دارد. بر اساس این کنوانسیون متصدی حمل و نقل و به تبع آن شرکت بیمه‌گر در قبال هرگونه خسارتی که به جان مسافر وارد شود مسئولیت مطلق دارد و در صورت وقوع هر نوع حادثه‌ای متصدی حمل و نقل مسئول پرداخت خسارت مسافران خواهد بود.

اما این پرداخت خسارت از قاعده مشخصی پیروی می‌کند. این کنوانسیون واحد خسارتی^۲ برای پرداخت غرامت مشخص کرده است که تا میزان ۱۰۰،۰۰۰ واحد، مسئولیت بر عهده متصدی حمل و نقل ثابت است و بار اثبات دعوی بر عهده مسافران نیست که این مسئله به نفع حقوق مصرف کننده است و در واقع از آنها در برابر شرکت‌های عظیم و ثروتمند بیمه و هواپیمایی‌ها حمایت می‌کند. نرخ^۳ این واحد به دلار یا سایر ارزها بر اساس تعرفه‌ای که هر ساله صندوق بین‌المللی پول اعلام می‌کند محاسبه می‌شود و بر اساس آخرین تعرفه هر واحد چیزی برابر با ۱.۳ دلار است.

اما برای دریافت غرامتی بیشتر از میزان ۱۰۰ هزار واحد مسافران مجبور به اقامه دعوی و اثبات ورود خسارت مادی یا معنوی به میزان بیشتر از ۱۰۰ هزار واحد مشخص شده هستند.

جمهوری اسلامی بر اساس اعلام مقامات مسئول ملاک پرداخت غرامت به خانواده جانباختگان را کنوانسیون مونترال قرار داده است و با در نظر گرفتن حدود ۲۴ میلیون دلار^۴ مبلغی تقریبا

1. <https://www.iata.org/contentassets/fb1137ff561a4819a2d38f3db7308758/mc99-full-text.pdf>

2. Special Drawing Rights

3. https://www.imf.org/external/np/fin/data/rms_mth.aspx?reportType=CVSDR

4. <https://www.eghtesadonline.com/409271/3-ایران-برای-بخش-اقتصاد-کلان-409271/3> پرواز-ناکام-تهران-کی-یف-چقدر-غرامت-می-پردازد

جمهوری اسلامی، بر اساس اعلام

مقامات مسئول، ملک پرداخت

غرامت به خانواده جان‌باختگان را

کنوانسیون مونترال قرار داده

است

حمایت از تروریسم^۲ از این قاعده مستثنی کرده و بهمین دلیل امید خانواده کشته‌شدگان در پیروزی در چنین پرونده‌ای زیاد است. با توجه به شدت تأثر و اندوهی که به جامعه ایران در کنار جامعه بین‌الملل وارد شد، شهروندان امیدوارند تا این خانواده‌ها بتوانند به حقوق حقه خود برسند و جمهوری اسلامی را بابت این جنایت بزرگ پاسخگو کنند.

قربانیان عدم رعایت حاکمیت قانون در ایران

شاید اگر حاکمیت قانون در نظام سیاسی-حقوقی جمهوری اسلامی محلی از اعراب داشت تمام قربانیان پرواز اوکراینی امروز نزد عزیزانشان در سلامت کامل به زندگی خود مشغول بودند اما دقیقاً مشکل از عدم رعایت حاکمیت قانون در کشور ایران است. متأسفانه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و مقام مافوق این سازمان یعنی ولی فقیه و رهبر جمهوری اسلامی بزرگ‌ترین مانع در مسیر این مهم هستند. وقتی حاکمیت قانون در کشوری حاکم نباشد، قانونمداری، شفافیت و پاسخگویی هم وجود ندارد.

اگر حمله موشکی به کشوری دیگر (عراق) در اختیار یک نهاد دموکراتیک و پاسخگو یعنی ریاست جمهوری یا مجلس نمایندگان ایران بود (هرچند که اساساً روند انتخابات در ایران دموکراتیک نیست) و در اختیار رهبر مادام‌العمر جمهوری اسلامی نبود که اساساً به هیچ شخص حقیقی و حقوقی پاسخگو نیست، امروز شاهد این فاجعه نبودیم.

جمهوری اسلامی چاره‌ای جز قبول مسئولیت این فاجعه و پرداخت حداکثر میزان غرامت به بازماندگان ندارد و مطمئناً اگر ساختار قدرت در ایران اصلاح نشود و حاکمیت قانون همچنان در این ساختار مغفول بماند در آینده شاهد تکرار اینگونه فجایع خواهیم بود.

2. <https://www.reuters.com/article/us-iran-crash-canada-lawsuit/canadian-lawyers-file-lawsuit-against-iran-over-victims-of-downed-ukrainian-plane-idUSKBN2012BT>

جانباختگان به این میزان از خسارت راضی نبوده و می‌خواهند با اثبات ورود خسارت و قصور جمهوری اسلامی، با اقامه دعوی در دادگاه‌های کانادا^۱ غرامتی بیشتر از ۱۰۰ هزار واحد مشخص شده در کنوانسیون مونترال را دریافت کنند امری که با توجه به قوانین کشور کانادا و کنوانسیون مونترال قابل تحقق و امکان پذیر است.

اصولاً به دلیل اصل حاکمیت ملی مورد تأکید حقوق بین‌الملل، نمی‌توان در دادگاه‌های کشوری علیه حکومت کشور دیگر دعوی مطرح کرد اما کانادا با وضع قانونی حکومت ایران را به دلیل

1. <https://www.bbc.com/persian/iran-51422291>

مسئولیت مطلق و بر اساس حقوق بین‌الملل هوانوردی بوده است و جمهوری اسلامی نمی‌تواند به بهانه وجود قوانین دیه اسلامی از تعهدات خود در برابر متصدی حمل و نقل خارجی سرباز زند. بنابراین در این میان تفاوتی بین ایرانیان و اتباع خارجی نباید وجود داشته باشد.

شکایت در دادگاه ملی کشورها

مسئله دیگری که در این زمینه مطرح است اینکه با توجه به بی‌مبالاتی محرز یا شائبه عمدی بودن این حادثه و نیز دامنه وسیع خسارت‌های معنوی ایجاد شده، خانواده‌های بسیاری از

معادل ۱۰۰ هزار واحد در نظر گرفته شده برای هر فرد در کنوانسیون مونترال را به بازماندگان این حادثه پرداخت می‌کند و اساساً در این زمینه بنظر می‌رسد تفاوتی بین اتباع ایران با اتباع خارجه وجود ندارد و جمهوری اسلامی حق اعمال تبعیض در پرداخت غرامت را از نظر جنسیت یا ملیت و یا حتی دین نخواهد داشت.

بر اساس کنوانسیون مونترال متصدی حمل و نقل و شرکت بیمه‌گرش باید بر اساس این کنوانسیون مبلغ معادل ۱۰۰ هزار واحد را به خانواده هر فرد کشته شده بپردازد و در این میان تفاوتی در ملیت وجود ندارد چرا که مسئولیت این خط ایرلاین

حقوق ما

ما از عدالت سهمی داریم

دو هفته نامه الكترونيكي تخصصي حقوق بشر

صاحب امتیاز و مدیر مسئول: سازمان حقوق بشر

ایران / محمود امیری مقدم

سردبیر این شماره: مریم غفوری

تماس با مجله: mail@iranhr.net

